

УДК 657.432:337.27

І. П. Приходько,
д. держ. упр., професор, професор кафедри обліку, оподаткування
та управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8630-2568>
М. В. Бардадим,
к. е. н., доцент, доцент кафедри обліку, оподаткування
та управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6067-9129>
К. А. Горбенко,
здобувач вищої освіти,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-6844-3647>

DOI: 10.32702/2306-6792.2024.22.89

НОРМАТИВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКОВОГО ВІДОБРАЖЕННЯ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

I. Prikhodko,
Doctor of Sciences in Public Administration, Professor, Professor of the Department of Accounting, Taxation and Financial
and Economic Security Management, Dnipro State Agrarian University of Economics, Dnipro, Ukraine
M. Bardadim,
PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Accounting, Taxation and Financial
and Economic Security Management, Dnipro State Agrarian University of Economics, Dnipro, Ukraine
K. Gorbenko,
Student of higher education, Dnipro State Agrarian University of Economics, Dnipro, Ukraine

REGULATORY PROVISION OF ACCOUNTING DISPLAY CREDITOR INDEBTEDNESS

Сучасні умови господарювання вимагають об'єктивної оцінки довіри до партнерів, а також фінансової стійкості та платоспроможності. Економічна стабільність неможлива без фінансової стійкості підприємств, однак саме вона забезпечує їх стійке положення на та конкурентоспроможність ринку. Кредиторська заборгованість дозволяє тимчасово використовувати позикові кошти, проте водночас це зниження платоспроможності та ліквідності. Крім того, наявність прострочених зобов'язань може негативно вплинути на репутацію підприємства. Слід зазначити, що завдяки ефективному управлінню кредиторською заборгованістю, можна мінімізувати її негативні наслідки.

Визначено, що досліджуючи положення, що складаються в МСБО 37 та НП(С)БО 11, можна відзначити численні відмінності, що стосуються термінології, класифікації зобов'язань, їх оцінки та відображення інформації про зобов'язання у фінансовій звітності. Отже, можна стверджувати, що питання уніфікації НП(С)БО 11 з МСБО 37 потребує значних доопрацювань і доповнень для адаптації до конкретних українських умов ведення господарської діяльності, з надання покращення системи бухгалтерського обліку в Україні.

Borrowed funds are one of the sources of financial resources for enterprises. However, recently, there has been a growing trend when borrowed funds are used not for development and production efficiency, but mainly to repay debts to other creditors. Erroneous accounting, valuation and repayment of current payables can disrupt financial and settlement discipline. The current business environment requires an objective assessment of trust in partners, as well as financial stability and solvency. Accounts payable allow you to temporarily use borrowed funds, but at the same time it reduces solvency and liquidity.

Accounts payable represent the company's liabilities to other legal entities or individuals arising from previous transactions and denominated in UAH, which are due on a specified date. It accounts for a significant level of the company's current liabilities, so it is important to ensure the reliability of this indicator for complete and objective financial reporting.

It is stated that in Ukraine, accounting for accounts payable as part of the liability balance sheet is regulated by the Law of Ukraine "On Accounting and Financial Reporting in Ukraine". The methodological principles for the formation and recognition of liabilities in accounting and financial statements are set out in the National Accounting Regulation (Standard) 11 "Liabilities". At the same time, after the national standards are created on the basis of international standards, they should not add the latter, which necessitates the use of International Accounting Standards (IAS). In international practice, accounting for liabilities is regulated by IAS 1 Presentation of Financial Statements, IAS 32 Financial Instruments: Disclosure and Presentation, and IAS 37 Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets.

It is recognized that the classification and measurement of liabilities (payables) in accordance with International Financial Reporting Standards are key aspects that require detailed consideration. An enterprise's liabilities to external parties are governed by numerous international standards characterized by complex terminology.

Ключові слова: нормативне забезпечення, облікове відображення, кредиторська заборгованість, зобов'язання.

Key words: regulatory support, accounting, accounts payable, liabilities.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Позикові кошти є одним із джерел формування фінансових ресурсів для підприємств. Однак останнім часом кожна тенденція, коли залучені позиції використані не для розвитку та підвищення ефективності виробництва, а переважно для погашення боргів перед іншими кредиторами. Помилковий облік, оцінка та погашення поточної кредиторської заборгованості можуть порушити фінансову та розрахункову дисципліну. Сучасні умови господарювання вимагають об'єктивної оцінки довіри до партнерів, а також фінансової стійкості та платоспроможності. Економічна стабільність неможлива без фінансової стійкості підприємств, однак саме вона забезпечує їх стійке положення на та конкурентоспроможність ринку. Кредиторська заборгованість дозволяє тимчасово використовувати позикові кошти, проте водночас це зниження платоспроможності та ліквідності. Крім того, наявність прострочених зобов'язань може негативно вплинути на репутацію підприємства. Проте, завдяки ефективному управлінню кредиторською заборгованістю, можна мінімізувати її негативні наслідки. Це можливо за умов належного нормативного

забезпечення відображення кредиторської заборгованості підприємства.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання обліку кредиторської заборгованості широко висвітлюються в наукових працях багатьох українських і зарубіжних дослідників, серед яких М.Т. Білуха, Ф.Ф. Бутинець, Д. Стоун, К. Хітчінг, М.Д. Білик та інші. Водночас серед економістів немає єдиного підходу до прийняття низки теоретичних та практичних аспектів щодо ефективного управління кредиторською заборгованістю. Крім того, питання нормативно-правового забезпечення обліку кредиторської заборгованості потребує додаткового вивчення через частину змін законодавства в Україні.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Стаття має на меті проаналізувати регулювання обліку кредиторської заборгованості через нормативно-правові акти. У ньому висвітлюється поточний стан кредиторської заборгованості з погляду нормативних джерел, а також звіт про порівняння національних стандартів обліку креди-

торської заборгованості з міжнародними стандартами.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Під час здійснення господарської діяльності великих підприємств стягується з кредиторською заборгованістю, яка є їх зобов'язаннями. Проблема зростання цієї заборгованості в пасивах змушує підприємство шукати нові шляхи для її мінімізації та вдосконалення облікової політики щодо зобов'язань. На сьогодні актуальним завданням є гармонізація обліку зобов'язань вітчизняних підприємств із міжнародними стандартами та вимогами.

Кредиторська заборгованість представляє собою зобов'язання підприємства перед іншими юридичними або фізичними особами, які виникають у результаті попередніх операцій і виражені в гривнях, які мають бути погашені у визначений термін. Вона займає значний рівень поточних зобов'язань підприємства, тому важливо забезпечити достовірність цього показника для повної й об'єктивної фінансової звітності.

Підвищення економічної ефективності діяльності підприємств вимагає підвищення достовірності облікових даних щодо кредиторської заборгованості. Це передусім використовує аналітичну інформацію, яка необхідна для контролю за своєчасним стягненням та списком заборони.

В Україні бухгалтерський облік кредиторської заборгованості, як частини пасивного балансу, регламентується Законом України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні". Методологічні засади формування та відображення зобов'язань у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності, встановлені в Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку (НП(С)БО) 11 "Зобов'язання". Водночас, після національних стандартів, створених на основі міжнародних, вони не повинні додати останніх, що зумовлюють необхідність звернення до Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (МСБО). У міжнародній практиці облік зобов'язань регламентується МСБО 1 "Подання фінансової звітності", МСБО 32 "Фінансові інструменти: розкриття та подання" та МСБО 37 "Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи".

Для виявлення спільних та відмінних аспектів цих стандартів необхідно провести їх порівняння, результати якого наведено в таблиці 1.

Оскільки національні стандарти базуються на міжнародних, НП(С)БО 11 "Зобов'язання" та МСБО 37 "Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи" мають певні спільні аспекти, такі як використання термінів "зобов'язання" і "забезпечення", а також визначення поняття "зобов'язання".

Водночас, між НП(С)БО та МСБО сучасні відмінності. Наприклад, національні стандарти акцентують увагу на визначених зобов'язаннях, тоді як міжнародні стандарти акцентуються на фокусах. відповідно до МСБО 37, забезпечуються в балансі як короткострокові або довгострокові зобов'язання, тоді як в українській бухгалтерській практиці не передбачено розмежування надання за строками виконання, відповідно до того, що строки виконання можуть варіюватися.

Аналізуючи відмінності між НП(С)БО 11 і МСБО 37, слід зазначити, що в українському стандарті поєднує важливих термінів і визначено, таких як "подія, що зобов'язує", "юридичне зобов'язання", "конструктивне (фактичне, традиційне) зобов'язання", "теперішня заборгованість", "достовірна оцінка зобов'язання" та "найкраща оцінка видатків, найбільших для погашення поточної заборгованості на дату балансу". Крім того, в українському стандарті не висвітає, що оцінка забезпечення виконується до сплати податків. У пункті 18 НП(С)БО 11 підкреслюється, що забезпечення повинно переглядатися на кожну дату балансу, проте не вказується, що збільшення їх суми відображається як фінансові витрати (витрати на позиції), що є меншим аспектом.

Відповідно до НП(С)БО 11 зобов'язання підприємств розподіляються на довгострокові, короткострокові, непередбачені зобов'язання та доходи майбутніх періодів. У міжнародній практиці довгострокові та короткострокові зобов'язання розглядаються як фактичні, тобто такі, що виконуються із договорами, контрактами або відповідно до законодавства, і їх вартість може бути точно визначена. Непередбачені зобов'язання вважаються умовами, поза цим зобов'язання, які залежать від майбутніх подій, які можуть виникнути внаслідок минулих дій.

Досліджуючи положення, що складаються в МСБО 37 та НП(С)БО 11, можна відзначити численні відмінності, що стосуються термінології, класифікації зобов'язань, їх оцінки та відображення інформації про зобов'язання у фінансовій звітності.

Отже, можна стверджувати, що питання уніфікації НП(С)БО 11 з МСБО 37 потребує

Таблиця 1. Порівняльна характеристика міжнародного та національного стандартів з обліку зобов'язань

МСБО 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи»	П(С)БО 11 «Зобов'язання»	Висновки
Сфера застосування		
Використовується всіма суб'єктами господарювання облік для забезпечення, умовних зобов'язань та умовних активів, за іншим ув'язненням, коли вони виконуються із контрактами, які мають бути виконані, крім обтяжливих контрактів. Також охоплює забезпечення, пов'язане з реструктуризацією (включаючи припинення діяльності)	Положення підприємствами, організаціями та іншими юридичними особами незалежно від форми власності, за іншими бюджетними установами та підприємствами, які відповідно до законодавства звітують за МСФЗ. Використовується з урахуванням особливостей оцінки та розкриття інформації про зобов'язання, визначені іншими П(С)БО	Частково збігаються
Визначення зобов'язань		
Зобов'язання — це поточна заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок попередніх подій і погашення якої, як очікується, призведе до вибуття ресурсів, що відповідають економічним вигодам, від підприємства.	Зобов'язанням є поточна заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій і, за прогнозом, споживає вибуття ресурсів, які втілюють економічні перспективи, для її погашення.	Повністю збігаються
Визнання зобов'язань		
Забезпечення визнається, якщо: - підприємство має поточну заборгованість (юридичну або конструктивну) в результаті минулої події; - існує ймовірність, що для погашення заборгованості буде потрібне вибуття ресурсів, які створені - суму заборгованості можна оцінити	Зобов'язання визнається, якщо його можна достовірно оцінити і є ймовірність, що його погашення призведе до зменшення економічних вигод у майбутньому. Якщо на дату балансу визнане зобов'язання вже не підлягає погашенню, його сума включається до доходів поточного звітного періоду.	Частково збігаються
Оцінка зобов'язань		
Сума юридичних або конструктивних зобов'язань повинна представляти найточнішу оцінку витрат, які є обов'язковими для погашення наявної заборгованості на дату балансу.	1. Довгострокові зобов'язання, які підлягають нарахуванню відсотків, відображаються в балансі за їх теперішньою вартістю; 2. Поточні зобов'язання відображаються в балансі за сумою, необхідною для погашення; Непередбачені зобов'язання фіксуються на позабалансових рахунках підприємства за встановленою обліковою оцінкою.	Не збігаються
Класифікація зобов'язань		
1. Резерви; 2. Умовні зобов'язання; 3. Потенційні зобов'язання; 4. Наявні зобов'язання.	1. довгострокові; 2. поточні; 3. непередбачені зобов'язання; 4. доходи майбутніх періодів	Не збігаються

значних доопрацювань і доповнень для адаптації до конкретних українських умов ведення господарської діяльності, з надання покращення системи бухгалтерського обліку в Україні.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ ДЛЯ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

В сучасних умовах глобалізації економіки і виходу вітчизняних підприємств на міжнародні ринки постає потреба в нагальному вирішенні проблем, які пов'язані із поточними зобов'язаннями (кредиторською заборгованістю). Обумовлюється це тим, що зобов'язання (кредиторська заборгованість) разом із активами формують фундамент бухгалтерського обліку на підприємстві (фірмі), тому вони є надзвичайно

важливою ділянкою бухгалтерського обліку. Водночас, на сьогоднішній день не приділяється достатньої уваги питанням обліку поточних зобов'язань (кредиторської заборгованості), внаслідок чого погіршується стан обліку, спотворюється інформація щодо фінансового становища підприємства (фірми), ускладнюються розрахунки, приймаються нераціональні управлінські рішення. Це, у свою чергу, приводить до необхідності удосконалення теорії і методології бухгалтерського обліку поточних зобов'язань (кредиторської заборгованості).

Визнання, класифікація та оцінка зобов'язань (кредиторської заборгованості) відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності є основними аспектами, які потребують детально-

го розгляду. Зобов'язання, яке підприємство має перед зовнішніми сторонами, регулюється численними міжнародними стандартами, що характеризуються складною термінологією. Важливо зазначити, що ця термінологія не завжди адаптована до українських умов, особливо визнання заборгованості як фінансових зобов'язань, що супроводжується безперервними підходами до їх оцінки, подальшого дисконтування та відображення в складі для отримання прибутків або збитків.

Література:

1. Білик М. Д. Фінансовий аналіз: навчальний посібник. Київ, 2005. 592 с.
2. Глушко А., Пиріг Я. Оптимізація кредиторської заборгованості підприємства критичної інфраструктури в аспекті зміцнення фінансово-економічної безпеки. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2023. № 1 (314). С. 47—54.
3. Даниленко Т. Особливості вирішення питань кредиторської заборгованості під час війни. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/bankivske-ta-finansove-pravo/osoblivosti-virishennya-pitan-kreditnoy-zaborgovanosti-pid-chas-viyini/comment.html> (дата звернення: 02.11.2024).
4. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність: Закон України від 16.07.1999. № 996-XIV. Дата оновлення: 19.07.2022. URL: http://kodeksy.com.ua/pro_buhgalters_kij_oblik_ta_finansovu_zvitnist/download.htm (дата звернення: 02.11.2024).
5. Колесник І. Списання кредиторської заборгованості під час війни. URL: <https://prikhodko.com.ua/my-i-zmi/my-i-zmi/stattya/spysannya-kredytorskoyi-zaborgovanosti-pid-chas-vijny/>. (дата звернення: 02.11.2024).
6. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 37 "Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи" від 01.01.2012. № 929 URL: http://www.minfin.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=92410&cat_id=92408. (дата звернення: 02.11.2024).
7. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності": затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 7 лютого 2013 р. № 73. Дата оновлення: 07.11.2023. URL: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=z0336-13>. (дата звернення: 02.11.2024).
8. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. URL: <http://www.ukr-stat.gov.ua>. (дата звернення: 02.11.2024).
9. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 "Зобов'язання", зат-

вержене наказом Міністерства фінансів України від 31.01.2000 р. № 20. Дата оновлення: 29.09.2020. URL: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=z0336-13>. (дата звернення: 02.11.2024).

10. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Дата оновлення: 08.11.2023. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 02.11.2024).

References:

1. Bilyk, M.D. (2005), *Finansovyy analiz [Financial analysis]*, Kyiv, Ukraine.
2. Hlushko, A. and Pyrih, Ya. (2023), "Optimization of the debt of a critical infrastructure enterprise in terms of strengthening financial and economic security", *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu. Ekonomichni nauky*, vol. 1 (314), pp. 47—54.
3. Danylenko, T. (2023), "Peculiarities of resolving accounts payable issues during the war", available at: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/bankivske-ta-finansove-pravo/osoblivosti-virishennya-pitan-kreditnoy-zaborgovanosti-pid-chas-viyini/comment.html> (Accessed 20.12.2023).
4. Verkhovna Rada of Ukraine (1999), *The Law of Ukraine "On Accounting and Financial Reporting in Ukraine"*, available at: http://kodek-sy.com.ua/pro_buhgalters_kij_oblik_ta_finansovu_zvitnist/download.htm (Accessed 02.11.2024).
5. Kolesnyk, I. (2023), "Write-off of accounts payable during the war", available at: <https://prikhodko.com.ua/my-i-zmi/my-i-zmi/stattya/spysannya-kredytorskoyi-zaborgovanosti-pid-chas-vijny/> (Accessed 02.11.2024).
6. Ministry of Finance of Ukraine (2021), "International accounting standard 37 "Collateral, contingent liabilities and contingent assets", http://www.minfin.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=92410&cat_id=92408 (Accessed 02.11.2024).
7. Ministry of Finance of Ukraine (2013), Order "National regulation (standard) of accounting 1 "General requirements for financial reporting", <http://zakon.nau.ua/doc/?code=z0336-13> (Accessed 02.11.2024).
8. State Statistics Service of Ukraine (2023), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 02.11.2024).
9. Ministry of Finance of Ukraine (2000), Order "Provisions (standard) of accounting 11 "Liabilities", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00#Text> (Accessed 02.11.2024).
10. Verkhovna Rada of Ukraine (2003), "The Civil Code of Ukraine", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (Accessed 02.11.2024). *Стаття надійшла до редакції 09.11.2024 р.*